

William Bergan

1914-1944

BERGAN, WILLIAM, handelsbetjent, Rjukan. Født 12. februar 1914 på Rjukan, s. av Isak Bergan, f. 1890 i Gjerpen og Olga f. Hillestad, f. 1888 i Øvre Sandsvær. Gift i 1941 med Borghild Sæterbø, f. 1906. 1 barn. Handelskole. Var med i kampene i Norge i 1940. Arbeidet illegalt fra høsten 1941, ble arrestert 14. januar 1944 og satt på Møllergata 19. Ble sendt til Tyskland med «Westphalen» og omkom da båten forliste 8. september 1944. Gravlagt på Rjukan.

8. september 1944 ble det tyske fangeskipet «Westphalen» senket utenfor Sveriges kyst, mens det var på vei til Tyskland med 50 norske fanger ombord.

De norske fangene var anbrakt i propellgangen i skipet, bare fem av dem ble reddet. Tyskerne sikret først og fremst livbåtene for seg selv, og tvang nordmennene vekk. En stund etter ulykken kom en svensk jager og tok opp de overlevende.

De døde nordmenn ble begravet noen dager senere i Göteborg, under en overveldende tilslutning fra befolkningen.

Han var i sannhet en god kamerat.

En medfange av William Bergan forteller om hvordan Rjukangutten tok risiker, spredte godt humør og propaganderte i Møllergaten 19.

— Min celle lå helt nederst i fengselsgangen, vis-a-vis et te-kjøkken, hvor gangguttene hentet kaffen og brødet for å dele det ut. Her kunne gangguttene forholdsvis ugenert snakke sammen før vaktene kom for å følge dem rundt til cellene.

Særlig om morgenen var et gunstig tidspunkt. Gikk de da nær min celledør og snakket høyt sammen, mens jeg på innsiden la øret tett inn til døren, kunne jeg med den ytterste anspenning følge med i samtalen. Men det måtte arrangeres, det måtte gjøres distinkt og planmessig.

Av en medfange fra Larvik hadde en av gangguttene fått vite hvem jeg var og hvor jeg satt, og han ble bedt om å prøve på å bringe meg nyheter på den måten som jeg ovenfor har fortalt. Han het William Bergan, og jeg skal aldri glemme ham. Jeg lærte ham å kjenne enda bedre siden, ombord i «Westfalen» de to urofylte døgnene før vi ble torpedert. Han var en av de mange som ble et offer for katastrofen. Men for en prektig gutt. De ekleste jobbene påtok han seg også ombord i slaveskipet. Alltid fornydd, alltid glad, slik virket han iallfall. Og det betyr meget for omgivelsene under slike forhold. Han var i sannhet en kamerat. Jeg har truffet andre fanger fra Møllergaten, og når vi i samtalen løp er kommet inn på William Bergan, da har det lyst opp i ansiktene. Så hjelpsom og så snarstenkt. Og aldri redd for å ta en

I Håvamål heter det: «Fe døyr, frender døyr, døyr gjer du likeeins, men eitt eg veit som aldri døyr — domen over kvar som er daud».

Det omdømme som Rjukan-gutten William Bergan får av sine medfanger fra Møllergaten 19 under krigen, er helt enestående. Alle roser ham for hans mot, vennlighet og oppofrelse. Vi gjengir idag hva en av hans medfanger, Øyvind Næss, skriver om ham i «Østlendingen».

risiko, hvis det kunne være til noen nytte eller oppmuntring for en medfange.

Jeg har i disse erindringene skrevet lite og rent personlig om mine medfanger. Det var så mange som hadde fortjent min takk, også på denne måten. Men jeg må gjøre en unntagelse for William Bergens vedkommende. En er glad for å ha truffet et slikt menneske. Han var, jeg hadde nær sagt — den fullendte fange. Han var 32 år, fra Rjukan, var gift og hadde et barn.

Og det var William Bergan som tok risiken med å furnere meg med nyheter hver morgen. Han hørte til på avdeling A, hvor han var ganggutt. Han hadde ingen-

ting å gjøre på B, hvor jeg satt. Men tidlig om morgenen, før 6, skyndte han seg med å se over det nye nummer av Aftenposten, som nettopp var kommet inn i fengslet. Og så løp han opp på B og bort til min celle.

Og nå begynte han en høyrestet samtale, hvis forholdene tillot det da, og han sa for eks.: — Nei, har dere sett Aftenposten idag? Nå er Brest-Litovsk falt. Nå skal jeg si det er blitt fart i saken! Bank i døra hvis du hører meg, Næss. Nå varer det ikke lenge før det er slutt!

Eller den 16. august da han sa: — Fine nyheter idag! Hører du meg. (Og så banket jeg med fingerknokene i døren.) De allierte er gått i land i Syd-Frankrike mellom Toulon og Nizza. Nå kan du begynne å pakke kofferten!

Ofta kunne det være nokså vanskelig å oppfatte hva han sa, fordi de andre husarbeiderne holdt sånt spetakkel. Ialffall hørtes det slik inne fra meg. De hadde ikke alle sammen forståelsen av hva det betydde for en fange å få slike lykkelige mel-

dingar brakt inn til en grenseløs ensomhet og avsondrethet.

Og så den 26. august. Jeg glemmer ikke den datoen. Bergan var igjen utenfor.

— Hører du meg? Idag er det alle tiders! Bank da vel! (Jeg hadde glemt det i spenningen og knakket i døren.) Romania har erklært Tyskland krig og tyskerne har kapitulert i Paris. Om to uker er det slutt. Opp med humøret, Næss!

Forts. 4. side.

Menneskesmuglerliga i Stockholm?

Norske nazister er havnet i Argentina.

Stockholm (AP): I samband med de norske nazistenes flukt til Sverige tror man nå å ha kommet på sporet av en vidt forgre-net menneskesmuglerliga, som etter alt å dømme har sitt sete i Stockholm. Norske nazister er nemlig funnet igjen i Syd-Amerika, først og fremst i Argentina, dit man tror de er kommet med svensk hjelp.

Hvor sentralen finnes har man ennå ikke kunnet konstatere.

150 mord på samvittigheten.

Kjøbenhavn (AP): Til Kastrup flyplass kom det tirsdag en del prominente nazister fra Norge, hvorav den ene antas å ha 150 mord på sivile nordmenn på samvittigheten. De skal transporteres videre til England.

Aula brannen var et

Kjøp

Han var i sannhet - -

Forts. fra 1. side.

De som ikke har sittet i fengsel under disse forhold, vil vanskelig kunne forstå hva slike meldinger betydde for hele ens mentale tilstand. Det var som om alle bekymringer og alle tunge tanker ble strøket av en. Det virket som en befrielse, som en psykoanalytisk oppløsning av en innfiltret derpresjon.

En begynte å småsynge og pratet med seg selv i en ny optimistisk tone, frokosten smakte, livet var verd å leve og alle ting ville ordne seg. Slike dager gikk fort.

Og det hendte også at jeg fikk nye meldinger om kvelden. Jeg kjente ikke Bergan da, jeg visste ikke hvordan han så ut. Men allikevel hadde jeg fått en venn og kamerat som jeg syntes jeg stod i et nærmere forhold til, skyldte større takk enn noe annet menneske jeg har truffet. Men trangten til nyheter var som tørst og sult, den meldte seg igjen i form av en nedadgående kurve i min sinnstilstand. Men så kom Bergan igjen og allting var bare glede.

Men så igjen meldte uvishheten seg om hva de ville gjøre meg og jeg ble urolig og følte meg utrygg.

Jeg sa ofte til meg selv at om en uke har tyskerne kapitulert, og da vil alt ordne seg. Kanskje

imorgen? Bergan hadde jo sagt at det kunne skje når som helst. Derfor spratt jeg opp fra briksen om morgenen når klokken kimte derute i fengselsgangen, forventningsfull, spent. Jeg kledte ikke på meg, men gikk straks til døren for å være sikker på at ikke et ord skulle gå tapt.

Så kom den tyske vekten og langet håndkledet inn gjennom den lille matgluggen og fikk mitt kaffekrus ut. Nå var det at Bergan kunne komme. — —

Overflod av m

Det amerikanske landbruksdepartementet meddeler at det allerede så tidlig som i 1947 vil være stort overskudd av matvarer på markedet. Etter hvert som de uthungrende nasjoner får tilførsler og selv begynner å produsere matvarer vil etterspørslen etter de amerikanske og søramerikanske produkter bli mindre. Dessuten er det gjort store framskritt på landbruksteknikkens område slik at produksjonen nå økes med stor fart. I 1946 vil hele den nye teknikk gjøre seg gjeldende i full målestokk samtidig med at demobiliserte soldater er kommet til bakte til farmene slik at det vil bli en produksjon av alle slags fødemidler av et fantastisk omfang.

Landbruksekspertene i USA, såvel som politikere og økonomer er bekym-

William Bergan.

En helt som ga livet i kampen.

Vi glemmer aldri det inntrykk det gjorde på oss Rjukanfolk i Sverige da meldingen om at William Bergan var blant de omkomne med slaveskipet «Westfalen». Vi mistet liksom pusten. Det kunne ikke være sant! William med sitt livsglade humør, sitt varme, guttaktige smil. Hele mannen var jo det personifiserte liv. Også få en slik ende.

Han døde som en helt. En kunne ikke vente noe annet av en kar med slik støpning.

Bergan meldte seg tidlig til tjeneste i det illegale arbeide og ble en av de mest aktive blant de 5—6 illegale ledere på stedet. Han sparte seg aldri. Ingen oppgave var for anstrengende og vågsom for ham. Han ble båret fram av en indre idealisme som enkelte ganger var så sterkt at den formelig strålte fra ham.

Vi føler det tomt etter ham. Nettopp nå hadde vi så god bruk for hans evner og kraft. Men minnet om ham vil alltid være inspirerende, en drivkraft framover mot det som han hadde som livsmål: en lykkeligere og bedre verden fri for vold og urett.

På kisten langt der borte i Sverige ble det lagt mange kranser, blant annet fra vennene og familien på begge sider av grensen. Et par av hans venner i illegalt arbeide var møtt fram og de visste de hadde hele vårt steds befolkning med seg når de som takk for innsatsen la kransene ned.

Vi savner deg, William. Vi er stolt av deg!

Vennene.

Rjukan Arbeiderblad, 28 mai 1945

Gravminnedatabase Slekt og Data